

УДК 316.334.55/.56:316.643.2

О. І. Бурова

Інститут соціології НАН України

ПОСЕЛЕНСЬКА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЧИННИКІВ ЖИТТЄВОГО КОМФОРТУ В УКРАЇНІ

У статті аналізується поселенська диференціація чинників життєвого комфорту в Україні. Виявлено, що кожен з аспектів життєвого комфорту зумовлюється особливою конфігурацією чинників у межах окремої поселенської групи. Аналіз показав, що в найбільших містах життєвий комфорт залежить від вирішення екологічних та соціально-психологічних проблем, зумовлених процесами урбанізації. У великих і середніх містах для життєвого комфорту необхідними умовами є соціальні відносини, втілені у привабливі обставини для зростання соціального становища. Серед мешканців малих міст і сіл вагомими обставинами набуття життєвого комфорту стали як дохід та матеріальне становище, так і задоволеність розвитком демократії та оцінка соціально-економічної ситуації.

Ключові слова: життєвий комфорт, чинники життєвого комфорту, поселенська диференціація.

Від оптимістичного чи песимістичного сприйняття свого життя залежить подолання населенням кризових явищ, успішного засвоєння інноваційних зразків поведінки. Суб'єктивний вимір світосприйняття соціальної реальності часто не збігається зі змістом матеріальних характеристик життя людини. Незважаючи на кращі соціально-економічні умови життя у великих містах України, різючих відмінностей суб'єктивного виміру життєдіяльності їх мешканців порівняно з жителями менших населених пунктів не помічено. Йдеться про соціальний феномен позитивного світосприйняття соціальної реальності, коли життєдіяльність людини супроводжується станом функціональної зручності і затишку, психологічного відчуття задоволеності життям як загалом, так і його певною сферою. Причина полягає в тому, що процеси урбанізації привнесли не тільки кращі матеріальні умови існування, але й супроводжуються тиском сильних подразників, які впливають на нервову систему, втратою традиційних засад суспільного життя, звичного способу спілкування, знеособленням соціальної взаємодії, відчуженням, що безумовно викликає дискомфорт у людей. Існує дефіцит знань про природу й особливості суб'єктивного виміру світосприйняття людьми своєї життєдіяльності за умов урбанізації.

З метою розширення площини теоретичного та практичного знань стосовно суб'єктивного світосприйняття соціальної реальності важливим є залучення поняття "життєвий комфорт", яке відображає певний вимір задоволеності чи незадоволеності людської життєдіяльності в певному місці проживання. Поняття "життєвий комфорт" уперше було застосовано українським соціологом Л. Сохань, яка визначає його як інтегральний показник, який охоплює соціальний, психологічний, моральний, духовний та фізичний виміри [1; 2; 3]. Феномен життєвого комфорту можна визначити як стійкі, довгострокові емоційні стани людини, які в результаті неодноразово випробуваного відчуття зручності в різних сферах життя стають сукупністю задоволеності життям у цілому та різними аспектами життя зокрема.

У раніше проведеному теоретичному аналізі об'єктивних та суб'єктивних чинників життєвого комфорту зафіксовано, що життєвий комфорт формується на підставі власних преференцій особистості під впливом обставин об'єктивного характеру: на макрорівні – це інституціональні чинники функціонування суспільства, а саме: соціально-політичний устрій, рівень розвитку і стан економіки та соціальної ситуації в країні, рівень демократії; на мезорівні – чинники, пов'язані з місцем проживання: соціальне становище, а саме можливість задовольнити соціально-економічні і духовні потреби, екологічна та криміногенна ситуація; на мікрорівні – матеріальний рівень життя, житлові умови, зайнятість. На формуванні життєвого комфорту позначаються і соціально-демографічні характеристики особистості: стать, вік, шлюбний статус, освіта, стан здоров'я тощо (докл. див. [4]).

Суб'єктивні аспекти життєвого комфорту охоплюють як соціально-нормативні та ціннісні установки, реалізація яких зумовлена усією сукупністю умов соціалізації людини, так і емоційний компонент, який постає як переживання, зумовлені успішним (або неуспішним) функціонуванням особистості в різних сферах життя. Зокрема, нормативна складова відображає соціально-психологічну адаптацію до соціуму та соціальних трансформацій. Тривалі емпіричні дослідження задоволеності різними аспектами життя виокремили найпоширеніші соціально-психологічні чинники: до цих чинників слід зараховувати рівень суб'єктивного контролю (локус контролю) над життєвими ситуаціями, настрій, відчуття віку та самотності.

З'ясування того, які з чинників є найбільш впливовими щодо задоволеності різними аспектами життя, досі призводить до суперечливих результатів. Так, у дослідженні чинників задоволеності життям у Росії Н. Андреева виявила, що найбільш значущою детермінантою стає оцінка макроекономічних умов (фактор номер один, що істотно перевершує за значущістю всі інші), загальний рівень оптимізму, стан здоров'я, оцінка роботи уряду і роботи системи охорони здоров'я. І лише за ними за впливом ідуть показники зовнішньої оцінки особистості та особистих досягнень, особистого доходу [5]. Натомість проведений О. Князєвою аналіз чинників, які обумов-

люють задоволеність життям в Одесі, показав, що, крім освіти, усі об'єктивні демографічні параметри (стать, вік, сімейне становище, наявність дітей, основне заняття) не грають значимої ролі, натомість вплив на задоволеність мають суб'єктивна оцінка життя, впевненість у завтрашнім дні, очікування змін до кращого в особистому житті та оцінка матеріального становища сім'ї. Водночас Князева констатує, що ці взаємозв'язки не завжди є сильними [6]. Очевидно, що в різних поселенських спільнотах вплив цих чинників є різним.

Проблема впливу урбаністичних чинників на суб'єктивний світ людини знайшла своє місце в роботах більшості класиків соціології та соціальної психології – Ф. Тьоніса, Г. Зіммеля, М. Вебера, Т. Веблена, Л. Вірта та ін. Розгляд міського соціуму як особливого осередку діяльності людства став характерним для соціокультурної парадигми в соціологічних дослідженнях міста. Загальною рисою цих теорій став розгляд феномену урбанізму як способу життя, який відображає організацію суспільства з точки зору комплексу поділу праці і диференціації економічних ролей, коли високий рівень технологізації виробництва, висока соціальна мобільність, взаємозалежність соціальних суб'єктів у здійсненні економічних функцій призводять до знеособлення та індивідуалізації в соціальних відносинах. У великому місті безпосередні соціальні зв'язки, наповнені людським теплом у спільноті ("гемайншафт"), замінюються випадковими, формалізованими, обмеженими, знеособленими та вузькоспеціалізованими зв'язками, притаманними суспільству ("гезельшафт") [7]. Оскільки урбанізація робить життя людини більш анонімним, міські жителі задля позначення свого соціально-економічного статусу практикують більші масштаби демонстративного споживання. Внаслідок цього для городянина більш важливим є відчуття задоволеності своїм зовнішнім виглядом, натомість сільського мешканця відчуття дискомфорту викликає обмеження в їжі чи відсутність добротного житла [8]. Мешканці міст перебувають під постійним тиском сильних подразників, які впливають на нервову систему, серед яких такі компоненти міського життя, як різноманітні шуми, вогні, свистки, гуркіт тощо. Усі ці впливи вимагають від людини безперервних і постійних реакцій. Саме тому у великих містах переважає інтелектуальний, раціональний характер духовного життя, натомість у містечках і селах духовне життя ґрунтується на чуттєвій основі [9]. Багатолюдне, щільне та гетерогенне середовище великого міста обрушується на індивіда неймовірною кількістю різноманітних впливів, що супроводжується ускладненням міських соціокультурних характеристик: втратою традиційних засад суспільного життя, ослабленням родинних та сусідських зв'язків. Життя в містах характеризується швидкоплинністю, поверховістю, анонімністю та індивідуалізмом [10]. Дослідження безпосередніх причинно-наслідкових зв'язків окремо взятого стресора не дозволяє повною мірою відобразити весь спектр впливу міського середовища на життєвий комфорт.

Окремі стресори можуть викликати зустрічну реакцію та взаємодіяти між собою. Потрібно враховувати здатність міського жителя адаптуватися до різного роду стресорів.

Якщо взяти до уваги українське суспільство, то соціологічні дослідження фіксують зростання об'єктивних умов життєдіяльності залежно від розміру населеного пункту. Зокрема, чим більшим є населений пункт, тим більше зростає місячний сукупний дохід на одного члена сім'ї та знижується рівень безробіття [11]. Поселенська диференціація чітко простежується за об'єктами накопичення сімейної власності: чим більшим є населений пункт, тим вища позиція у володінні особистою власністю [12]. Дані соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України свідчать про те, що сільським мешканцям важче знайти роботу, ніж міським. Кількість непрацюючого населення прямо залежить від місця проживання: чим далі поселення від великого міста, тим більша кількість у ньому непрацюючих, тобто тим важче знайти яку-небудь роботу, не кажучи вже про роботу за кваліфікацією та з достатнім заробітком або без достатнього заробітку чи з достатнім заробітком, але не за кваліфікацією [13]. Досить чітко поселенський аспект простежується на рівні відповідності змісту праці бажанню її виконувати: найбільше визнання відповідності простежується у селі, найменше – у великих містах [14]. Незважаючи на можливості мати різноманітну за індустріальних умов працю в мешканців міст відчувається більш вимогливе ставлення до змісту своєї роботи. Можна припустити, що чинник самовиживання та брак альтернатив для селян не створює для них зайвих ілюзій щодо трудових потреб. Натомість урбанізація привносить додаткову вибагливість для людини, і це позначається на життєвому комфорті.

Водночас суб'єктивне сприйняття життя в різних за величиною населених пунктах є суперечливим. У межах дослідження "Я і моє поселення", проведеного відділом соціальної експертизи Інституту соціології НАН України, методом малюнквого тесту було виявлено, що в структурі уявлень про поселення село виглядає як більш комфортне середовище для життя й відпочинку, ніж місто. Натомість місто постає переважно як середовище для можливого працевлаштування [15]. Аналіз, проведений О. Лисенко, виявив, що частка тих, хто більшою мірою задоволений рівнем своєї освіти, в міських поселеннях (великих і невеликих) є більшою, ніж серед мешканців сільської місцевості. Причому мешканці великих міст переважно незадоволені рівнем своєї освіти, якщо це початкова, неповна середня освіта або середня спеціальна освіта, на відміну від жителів невеликих міст і селищ [16, с. 147].

Людина найбільше переймається тими проблемами, що є найгострішими саме для неї і її життєвого простору. Якщо взяти поселенські відмінності в потребах українців, то аналіз відповідей на запитання про напрями поліпшення стану соціальної сфери засвідчує, що, приміром, якість медичного

обслуговування найбільше турбує селян. Натомість із збільшенням чинника урбанізації зростає увага до розв'язання екологічних проблем, питання будівництва соціального житла, житлово-комунальної сфери [17]. Ці проблеми об'єктивно не є актуальними для селян, оскільки питання житла та його утримання на селі селяни вирішують переважно самі, і звичайно екологія на селі значна краща, ніж у містах. Часто працездатні люди в селі не затримуються і намагаються якнайшвидше виїхати до міста, здебільшого великого. Тому велике місто часто є останнім пунктом міграції населення України, що, власне, і зумовлює нестачу житла.

Разом з тим в основних поселенських групах соціальне самопочуття змінювалося по-різному: у 1995 р. найвищий показник інтегрального індексу соціального самопочуття (ІСС) спостерігався у сільських жителів, у 1998 р. показники зрівнялися стосовно всіх груп, у 2002 р. показник ІСС найвищим виявився серед мешканців невеликих міст, з 2004 р. – серед населення великих міст [18]. Натомість під час фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. поселенські відмінності соціального самопочуття мала зворотну динаміку. Так, у містах рівень його падіння був вищий, ніж серед мешканців села [19]. Подібним чином під час фінансової кризи проявляється реакція населення на соціальні перетворення: диференціація відчуття дефіцитності соціальних можливостей і ресурсів за місцем проживання змінюється шляхом збільшення кількості мешканців великих міст серед носіїв відчуття нестачі та збільшення кількості селян серед тих, кому всього необхідного вистачає [20]. Таким чином, стрімкість динаміки суб'єктивного реагування на соціально-економічні зміни прямо залежить від величини населеного пункту: чим більший населений пункт, тим скоріше суб'єктивні почування людей наближаються до об'єктивних умов.

Проведений Н. Ходорівською порівняльний аналіз оцінок скрутних ситуацій мешканців різних типів поселень виявив, що в цілому по Україні частка тих, хто не переживав негативних ситуацій упродовж року, зменшується із зниженням розміру населеного пункту. Водночас порівняння повсякденних негативів мешканців різних видів поселень України засвідчує, що мешканці великих міст частіше, ніж мешканці інших міст та сіл, зазнають прикроців від негараздів зі здоров'ям (своїм та близьких), психологічних негативів (зневіри в людях, конфліктів), однак істотно рідше потерпають від втрати роботи. Ситуації великої матеріальної скрути порівняно частіше трапляються в житті мешканців невеликих міст і дещо рідше – в житті мешканців великих міст (з населенням понад 250 тис. осіб). Помітно частіше виникає ситуація безпорадності перед свавіллям влади в житті киян [21]. Своєю чергою, Л. Скокова звертає увагу на те, що тип поселення є одним із значних факторів, який диференціює доступ до бажаної участі в дозвіллі, залученні до культурних благ. Можливості участі в культурно-дозвіллевих практиках знижуються в міру зменшення розміру населеного пункту, віддаленості його від великих міст.

Причиною цього є нерівномірний розвиток культурної інфраструктури та комунікаційних технологій [22].

Отже, основна *мета* даної статті полягає в з'ясуванні конфігурації впливу об'єктивних та суб'єктивних чинників життєвого комфорту в контексті поселенської структури українського суспільства.

Опис даних

Емпіричну базу аналізу утворює *масив емпіричних даних* соціологічного моніторингу, *проведеного Інститутом соціології НАН України у травні 2012 р.* Соціологічний моніторинг Інституту соціології Національної академії наук України здійснюється щорічно з 1994 р. (розробники програми – Н. Паніна та Є. Головаха). З 2002 р. спеціальною комісією (В. Ворона, Н. Паніна, Ю. Сасенко, Є. Головаха, К. Грищенко, А. Ручка, В. Тихонович, М. Шульга, О. Лисенко) розроблено оновлену систему соціальних показників. Після 2006 р. моніторинг проводиться раз на два роки. Вибіркова сукупність кожного опитування в середньому становить 1800 осіб і репрезентує доросле населення України (віком від 18 років). За типом побудови вибірка є триступеневою, стратифікованою, випадковою, із квотним скринінгом на останньому шаблі (автори вибірки: Н. Паніна, М. Чурилов.). На першому шаблі здійснюють відбір населених пунктів (точок опитування), на другому – добір адрес (вихідних точок маршруту), на третьому – добір респондентів. Квотний скринінг на останньому шаблі дає можливість у підвибірках кожної області України зберігати пропорції населення за типом поселення (обласний центр/місто/село), статтю, віком і рівнем освіти, характерними для певної області й певного типу населеного пункту.

Показники життєвого комфорту

Беручи за основу операціоналізації поняття життєвого комфорту показник задоволеності та враховуючи те, що емпіричні дані містять лише окремі показники життєвого комфорту, у своєму аналізові ми змушені обмежитися п'ятьма показниками:

- 1) рівень задоволеності життям загалом;
- 2) рівень задоволеності життям у населеному пункті;
- 3) рівень задоволеності своїм становищем у суспільстві;
- 4) рівень задоволеності власною роботою;
- 5) рівень задоволеності власною освітою.

У соціологічному моніторингові Інституту соціології НАН України такі показники життєвого комфорту, як задоволеність життям загалом, задоволеність життям у населеному пункті, задоволеність роботою та задоволеність освітою, виміряні за допомогою 5-бальної шкали із можливими варіантами відповіді "1 – зовсім не задоволений; 2 – скоріше, не задоволений; 3 – важко сказати, задоволений чи ні; 4 – скоріше, задоволений; 5 – цілком

задоволений". Показник задоволеності своїм становищем у суспільстві виміряний за допомогою 3-бальної шкали із можливими варіантами відповіді "1 – скоріше, не задоволений; 2 – важко сказати, задоволений чи ні; 3 – скоріше, задоволений".

Чинники

Соціально-демографічні чинники: вік – кількість років; стать зі шкалою 1–2 (1 – чоловік, 2 – жінка); шлюбний статус зі шкалою 1–0 (1 – перебування у зареєстрованому або фактичному шлюбі, 0 – ніколи не перебували, розлучені, вдовці (вдови)); освіта зі шкалою 1–5 (1 – початкова, 5 – повна вища); стан здоров'я зі шкалою 1–5 (1 – дуже поганий, 5 – відмінний). *Мікрорівневі чинники:* – наявність роботи зі шкалою 1–0 (1 – для тих, хто працює в певних секторах економіки, 0 – для тих, хто не має роботи); дохід (розмір заробітної плати (стипендії, пенсії) за останній місяць); матеріальний рівень життя зі шкалою 0–10 (0 – найнижчий, 10 – найвищий). *Мезорівневі чинники,* пов'язані з місцем проживання: самооцінка соціального становища зі шкалою 1–7 (1 – найнижче положення, 7 – найвище положення); оцінка екологічної ситуації зі шкалою 1–5 (1 – вкрай неблагополучна, 5 – цілком благополучна); оцінка криміногенної ситуації зі шкалою 1–4 (1 – випадки хуліганства та пограбувань трапляються дуже часто, 4 – не знаю); міграційні наміри зі шкалою 1–3 (1 – хотів би виїхати з населеного пункту, 3 – ні). *Макрорівневі інституціональні чинники* функціонування суспільства, а саме: оцінка економічної ситуації зі шкалою 0–10 (0 – дуже погана, 10 – дуже добра); задоволеність рівнем демократії в країні зі шкалою 1–5 (5 – взагалі не задоволений, 1 – повністю задоволений); оцінка ситуації, що склалася в країні зі шкалою (1 – усе не так погано, і можна жити, 3 – терпіти наше тяжке становище вже неможливо). *Соціально-психологічні чинники:* рівень суб'єктивного контролю (локус-контроль) зі шкалою 1–5 (1 – життя залежить здебільшого від зовнішніх обставин, 5 – життя залежить здебільшого від мене); настроїв зі шкалою 1–4 (1 – чудовий настрої, 4 – відчуваю страх, тугу); відчуття самотності зі шкалою 1–5 (1 – практично ніколи, 5 – постійно).

Стратегія аналізу

Для з'ясування поселенської диференціації чинників життєвого комфорту населення України було здійснено кореляційний аналіз впливу всіх наведених чинників на показники життєвого комфорту та з'ясовано, які з них є найбільш пов'язаними з кожним з показників життєвого комфорту. Задля статистичної наповненості поселенські групи було укрупнено, внаслідок чого тип поселення аналізувався за такою шкалою: "1 – найбільше місто (від 501 тис. і більше осіб); 2 – велике місто (від 251 тис. до 500 тис. осіб); 3 – середнє місто (від 51 тис. до 250 тис. осіб); 4 – невелике місто (менше 20 тис. до 50 тис. осіб); 5 – село" (див. табл. 1).

Таблиця 1

**Перекодування 9-бальної шкали показника "Тип населеного пункту"
у 5-бальну шкалу**

	N	%		N	%
Місто з населенням понад 1 млн осіб	234	13,0	Найбільше місто (від 501 тис. і більше осіб)	372	20,7
Від 501 тис. до 1 млн осіб	138	7,7			
Від 251 тис. до 500 тис. осіб	287	16,0	Велике місто (від 251 тис. до 500 тис. осіб)	287	16,0
Від 101 тис. до 250 тис. осіб	51	2,8	Середнє місто (від 51 тис. до 250 тис. осіб)	217	12,1
Від 51 тис. до 100 тис. осіб	166	9,2			
Від 21 тис. до 50 тис. осіб	138	7,7	Невелике місто (менше 20 тис. до 50 тис. осіб)	348	19,4
Менше 20 тис. осіб	58	3,2			
Селище міського типу (СМТ)	152	8,5			
Село	572	31,8	Село	572	31,8
Загалом	1796	100,0	Загалом	1796	100,0

Виклад результатів

Аналіз поселенської структури середніх балів показників життєвого комфорту суттєвих відмінностей щодо змінної загальної задоволеності життям не виявив (див. табл. 2). До того ж середній бал у жодному випадку не перетнув позначки в 3 бали. Це свідчить більшою мірою про переважання незадоволеності життям в усіх типах поселень України. Натомість поселенська диференціація задоволеності життям у населеному пункті виявила певні відмінності, оскільки респондент, відповідаючи на це запитання, фокусує свою увагу на зручності проживання в конкретному населеному пункті, загалом не охоплюючи спеціально інші сфери життя. Тому територіальна прив'язка життєвої зручності виокремила той факт, що задоволеність життям у населеному пункті в найбільших, великих та невеликих містах виявилася вищою за загальнонаціональний показник, тоді як у середніх містах та селах – нижчою. Інший показник життєвого комфорту – задоволеність своїм становищем у суспільстві – виявився дещо вищим за загальнонаціональний лише у найбільших містах. Аналіз зафіксував вищий за загальнонаціональний показник рівень задоволеності роботою у найбільших, великих та невеликих містах, нижчий – у середніх містах і селах. Показник задоволеності освітою виявив тенденцію зростання із збільшенням населеного пункту: найвищим він виявився у великих містах, найнижчим – у селах.

Таблиця 2

Поселенська диференціація життєвого комфорту населення України, 2012, бали

Тип населеного пункту	Показники життєвого комфорту				
	Задоволеність життям загалом	Задоволеність життям у населеному пункті	Задоволеність своїм становищем у суспільстві	Задоволеність роботою	Задоволеність освітою
Найбільше місто	2,83	3,09	1,77	3,04	3,14
Крупне місто	2,78	3,21	1,68	3,09	3,22
Середнє місто	2,72	2,88	1,62	2,93	3,17
Невелике місто	2,76	3,11	1,65	3,10	3,10
Село	2,79	2,97	1,65	2,95	2,76
Загалом по Україні	2,78	3,05	1,68	3,02	3,03

Кореляційний аналіз для впорядкування чинників за відносною силою впливу цих змінних на порядкову змінну загальної задоволеності своїм життям засвідчив певні поселенські відмінності (див. табл. 3). Примітним є те, що відсутність значимого зв'язку (*значимі на рівні 0,001 коефіцієнти тут і далі вирізнено жирним шрифтом*) найбільшою мірою зафіксована щодо соціально-демографічних чинників. У жодній поселенській групі окремо не простежується зв'язок між загальною задоволеністю життям та віком, статтю і шлюбним статусом респондентів, натомість загалом по Україні такі зв'язки, хоч і не вагомі, існують. Зв'язок між рівнем освіти та задоволеністю життям проявився лише серед мешканців середніх міст. Відсутність зв'язків у поселенських групах зафіксовано і щодо показників наявності роботи, криміногенної ситуації та міграційних намірів.

Якщо розглядати кожну поселенську групу окремо, то найбільші, великі та середні міста порівняно з іншими населеними пунктами вирізняються високим рівнем кореляцій між показником загальної задоволеності життя і соціально-психологічними чинниками – хорошим настроєм, відсутністю відчуття самотності та інтернальною спрямованістю локус-контролю. Високі кореляції у цих містах зафіксовані і щодо показників стану здоров'я, матеріального рівня життя, самооцінки соціального становища та оптимістичної оцінки ситуації, яка склалася в країні. Натомість у найменших містах і селах високі кореляції зафіксовано між показником задоволеності життям та матеріальним рівнем життя, рівнем доходу та самооцінкою соціального становища. Крім цього у цих населених пунктах вагомі кореляції зафіксовано між загальною задоволеністю життям та макрорівневими інституціональними чинниками – позитивною оцінкою економічної ситуації, задоволеністю рівнем демократії та оптимістичною оцінкою ситуації, яка склалася в країні. У найменших населених пунктах існують також кореляції (хоча і менші за рівнем, ніж у випадку найбільших міст) із соціально-психологічними чинниками, особливо з хорошим настроєм.

Таблиця 3

Кореляції між показником загальної задоволеності життям та об'єктивно-суб'єктивними чинниками, (Pearson's R), 2012

Чинники	Тип населеного пункту					Загалом по Україні
	Найбільше місто	Велике місто	Середнє місто	Невелике місто	Село	
Вік	-0,144**	-0,185*	-0,153*	-0,109*	-0,022	-0,107***
Стать	-0,048	-0,085	0,016	-0,011	-0,045	-0,039
Шлюбний статус	0,144**	0,058	0,069	0,121*	0,100*	0,103***
Рівень освіти	0,003	0,117*	0,260***	0,115*	0,098*	0,097***
Стан здоров'я	0,296***	0,334***	0,334***	0,326***	0,215***	0,285***
Наявність роботи	0,119	0,080	0,053	0,067	0,067	0,079**
Рівень доходу	0,107*	0,165**	0,162*	0,159**	0,159***	0,134***
Матеріальний рівень життя	0,382***	0,396***	0,340***	0,396***	0,400***	0,386***
Самооцінка соціального становища	0,318***	0,384***	0,405***	0,364***	0,364***	0,361***
Оцінка екології у населеному пункті	0,170***	0,109	0,206***	0,071	0,134***	0,125***
Криміногенна ситуація	0,052	-0,015	0,109	-0,003	0,035	0,032
Міграційні наміри	0,097	0,016	0,057	0,120*	0,041	0,064**
Оцінка економічної ситуації	0,127*	0,111	0,168*	0,243***	0,203***	0,175***
Задоволеність розвитком демократії	0,182***	0,178**	0,183**	0,182***	0,269***	0,209***
Оцінка ситуації, що склалася в країні	-0,261***	-0,342***	-0,259***	-0,361***	-0,233***	-0,286***
Локус-контроль	0,361***	0,332***	0,171*	0,244***	0,083*	0,222***
Настрій	-0,436***	-0,255***	-0,316***	-0,302***	-0,300***	-0,325***
Відчуття самотності	-0,399***	-0,257***	-0,263***	-0,298***	0,225***	-0,284***

Примітка: * – значимість на рівні 0,05; ** – значимість на рівні 0,01; *** – значимість на рівні 0,001.

Беручи до уваги результати кореляційного аналізу щодо змінної задоволеності життям у своєму населеному пункті, слід зазначити, що в жодному поселенському випадку не зафіксовано зв'язку з такими соціально-демографічними показниками, як стать, шлюбний статус та рівень освіти (див. табл. 4). Пов'язаність із віком простежується лише серед мешканців села: причому чим старшою є людина, тим вірогідніше, що вона задоволена життям. Можна припустити, що відсутність умов для самореалізації викликає у сільської молоді відчуття незадоволеності життям. Відсутність будь-якого вагомого зв'язку продемонстрував аналіз кореляцій між задоволеністю життям у населеному пункті, з одного боку, та показниками наявності роботи й рівня доходу, з іншого.

Таблиця 4

Кореляції між показником задоволеності життям у своєму населеному пункті та об'єктивно-суб'єктивними чинниками, (Pearson's R), 2012

Чинники	Тип населеного пункту					Загалом по Україні
	Найбільше місто	Велике місто	Середнє місто	Невелике місто	Село	
Вік	-0,058	-0,012	0,046	0,007	0,144 ^{***}	0,037
Стать	0,063	-0,090	-0,073	-0,041	0,041	-0,006
Шлюбний статус	0,060	0,021	0,129	0,111 [*]	0,011	0,056 [*]
Рівень освіти	0,065	-0,031	0,045	0,031	-0,048	0,020
Стан здоров'я	0,153 ^{***}	0,238 ^{***}	0,276 ^{***}	0,211 ^{***}	-0,001	0,142 ^{***}
Наявність роботи	0,014	0,043	-0,051	0,052	-0,036	0,010
Рівень доходу	0,078	0,143 [*]	0,111	0,103	0,136 ^{**}	0,112 ^{***}
Матеріальний рівень життя	0,213 ^{***}	0,336 ^{***}	0,232 ^{***}	0,239 ^{***}	0,178 ^{***}	0,230 ^{***}
Самооцінка соціального становища	0,103 [*]	0,193 ^{***}	0,134 [*]	0,228 ^{***}	0,186 ^{***}	0,177 ^{***}
Оцінка екології у населеному пункті	0,351 ^{***}	0,332 ^{***}	0,271 ^{***}	0,260 ^{***}	0,255 ^{***}	0,262 ^{***}
Криміногенна ситуація	0,131 [*]	0,143 [*]	0,219 ^{***}	0,072	0,168 ^{***}	0,142 ^{***}
Міграційні наміри	0,225 ^{***}	0,310 ^{***}	0,269 ^{***}	0,343 ^{***}	0,292 ^{***}	0,287 ^{***}
Оцінка економічної ситуації	0,169 ^{***}	0,271 ^{***}	0,206 ^{***}	0,190 ^{***}	0,086 [*]	0,168 ^{***}
Задоволеність розвитком демократії	0,234 ^{***}	0,137 [*]	0,160 [*]	0,210 ^{***}	0,144 ^{***}	0,172 ^{***}
Оцінка ситуації, що склалася в країні	-0,255 ^{***}	-0,248 ^{***}	-0,284 ^{***}	-0,208 ^{***}	-0,141 ^{***}	-0,210 ^{***}
Локус-контроль	0,173 ^{***}	0,122 [*]	0,091	0,157 ^{**}	-0,011	0,090 ^{***}
Настрій	-0,275 ^{***}	-0,332 ^{***}	-0,197 ^{***}	-0,352 ^{***}	-0,130 ^{**}	-0,249 ^{***}
Відчуття самотності	-0,247 ^{***}	-0,218 ^{***}	-0,168 [*]	-0,291 ^{***}	-0,114 ^{**}	-0,198 ^{***}

Примітка: * – значимість на рівні 0,05; ** – значимість на рівні 0,01; *** – значимість на рівні 0,001.

У найбільших містах зафіксовано вагомі кореляції між показником задоволеності життям у своєму населеному пункті та позитивною оцінкою екологічної ситуації, задоволеністю демократією та оптимістичною оцінкою ситуації, яка склалася в країні. Крім цього в цих населених пунктах високі кореляції демонструють соціально-психологічні чинники. У великих та середніх містах високі рівні кореляцій між показником задоволеності життям у населеному пункті та показниками стану здоров'я, матеріального рівня життя, позитивною оцінкою екологічної ситуації, відсутністю міграційних намірів, позитивною оцінкою економічної ситуації, оптимістичною оцінкою ситуації, яка склалася в країні, та хорошим настроєм. Невеликі міста характеризуються існуванням кореляцій між локальною задоволеністю життям,

показниками відсутності міграційних намірів і позитивним настроєм. Якщо взяти до уваги сільську групу, то найбільшу кореляцію з локальною задоволеністю життям мають показники позитивної оцінки екологічної ситуації та відсутністю міграційних намірів.

Якщо розглянути кореляції між різними чинниками та показником задоволеності своїм становищем у суспільстві, то в жодному поселенському випадку не зафіксовано зв'язку з такими соціально-демографічними показниками, як стать, шлюбний статус та рівень освіти (див. табл. 5).

Таблиця 5

Кореляції між показником задоволеності своїм становищем у суспільстві та об'єктивно-суб'єктивними чинниками, (Pearson's R), 2012

Чинники	Тип населеного пункту					Загалом по Україні
	Найбільше місто	Велике місто	Середнє місто	Невелике місто	Село	
Вік	-0,187 ^{***}	-0,146 [*]	-0,013	-0,060	0,052	-0,063 ^{**}
Стать	0,043	-0,143	-0,049	-0,015	-0,021	-0,028
Шлюбний статус	0,049	0,112 [*]	0,103	0,069	0,057	0,067 ^{**}
Рівень освіти	0,006	0,077	0,150 [*]	0,110 [*]	0,024	0,074 ^{**}
Стан здоров'я	0,239 ^{***}	0,221 ^{***}	0,129 [*]	0,245 ^{***}	0,154 ^{***}	0,199 ^{***}
Наявність роботи	0,019	0,183 ^{***}	0,073	0,073	-0,015	0,057 ^{**}
Рівень доходу	0,142 ^{**}	0,272 ^{***}	0,173 [*]	0,145 [*]	0,113 [*]	0,162 ^{***}
Матеріальний рівень життя	0,357 ^{***}	0,413 ^{***}	0,340 ^{***}	0,215 ^{***}	0,306 ^{***}	0,325 ^{***}
Самооцінка соціального становища	0,349 ^{***}	0,414 ^{***}	0,434 ^{***}	0,261 ^{***}	0,347 ^{***}	0,355 ^{***}
Оцінка екології у населеному пункті	0,133 [*]	0,006	0,115	0,086	0,122 ^{**}	0,079 ^{**}
Криміногенна ситуація	0,075	0,093	0,105	-0,031	0,068	0,060 [*]
Міграційні наміри	0,065	-0,024	0,121	0,157 ^{**}	0,066	0,073 ^{**}
Оцінка економічної ситуації	0,198 ^{***}	0,232 ^{***}	0,245 ^{***}	0,133 [*]	0,181 ^{***}	0,191 ^{***}
Задоволеність розвитком демократії	0,140 ^{**}	0,213 ^{***}	0,246 ^{***}	0,179 ^{***}	0,300 ^{***}	0,219 ^{***}
Оцінка ситуації, що склалася в країні	-0,206 ^{***}	-0,330 ^{***}	-0,351 ^{***}	-0,349 ^{***}	-0,293 ^{***}	-0,298 ^{***}
Локус-контроль	0,221 ^{***}	0,290 ^{***}	0,155 [*]	0,147 ^{**}	0,113 ^{**}	0,179 ^{***}
Настрій	-0,326 ^{***}	-0,269 ^{***}	-0,336 ^{***}	-0,279 ^{***}	-0,246 ^{***}	-0,284 ^{***}
Відчуття самотності	-0,241 ^{***}	-0,265 ^{***}	-0,212 ^{***}	-0,209 ^{***}	-0,119 ^{**}	-0,195 ^{***}

Примітка: * – значимість на рівні 0,05; ** – значимість на рівні 0,01; *** – значимість на рівні 0,001.

Цього разу пов'язаність із віком простежується лише серед мешканців найбільших міст. Відсутність будь-якого вагомого зв'язку продемонстрував аналіз кореляцій між задоволеністю своїм становищем у суспільстві, з одного боку, та рівнем доходу, оцінкою екологічної ситуації, криміногенної ситуації та міграційних намірів, з іншого.

У найбільших містах задоволеність своїм становищем у суспільстві пов'язана здебільшого з хорошим станом здоров'я, високим матеріальним рівнем життя, високою самооцінкою соціального становища та позитивним настроєм. У великих та середніх містах крім згаданих вище стану здоров'я, матеріального рівня життя, самооцінки соціального становища та настрою міцно пов'язаними виявилися макрорівневі чинники – оцінка економічної ситуації, задоволеність розвитком демократії та оптимістична оцінка ситуації, що склалася в країні. Крім цього у великих містах задоволеність своїм становищем у суспільстві пов'язана також з мікрорівневими чинниками – наявністю роботи та рівнем доходу. У невеликих містах і селах показник задоволеності своїм становищем у суспільстві, як і в попередніх випадках, корелює зі станом здоров'я, матеріальним рівнем життя, самооцінкою соціального становища, оптимістичною оцінкою ситуації, що склалася в країні, та позитивним настроєм. Особливістю сіл є той факт, що тут існує вагома кореляція з показником задоволеності розвитком демократії в країні.

Процедура впорядкування чинників за відносною силою впливу цих показників на змінну задоволеністю роботою засвідчила, що в жодній поселенській групі не зафіксовано зв'язку з такими соціально-демографічними показниками, як вік, стать, шлюбний статус та рівень освіти (див. табл. 6). Відсутність будь-яких зв'язків зафіксовано і щодо показників самооцінки соціального становища, криміногенної ситуації, оцінки економічної ситуації, задоволеності демократією та локус-контролю.

У найбільших і великих містах задоволеність роботою зумовлюється переважно рівнем доходу та матеріальним рівнем життя. Крім цього у великих містах впливовим виявився показник позитивного настрою. У середніх містах з усіх незалежних змінних впливовим виявився показник матеріального рівня життя. У невеликих містах і селах вагомі кореляції зафіксовано між задоволеністю життям та змінними матеріального рівня життя, позитивного настрою та відсутності відчуття самотності. Крім цього невеликі міста вирізняються зв'язком задоволеності роботою та показниками стану здоров'я і відсутністю міграційних намірів, натомість села вирізняються впливом рівня доходу, позитивної оцінки екології в населеному пункті та оптимістичної оцінки ситуації, що склалася в країні.

Ще меншою, ніж у попередньому випадку, кількістю впливових чинників характеризується такий показник життєвого комфорту, як задоволеність освітою (див. табл. 7). Природно, що найбільш стабільним і послідовним щодо всіх поселенських груп виявився показник рівня освіти. Причому ця змінна виявилася єдиною, яка корелювала із задоволеністю освітою в селах, великих і невеликих містах. У великих містах задоволеність освітою пов'язана з відсутністю міграційних намірів. У середніх містах впливовими виявилися показники рівня доходу, позитивного настрою та відсутності відчуття самотності.

Таблиця 6

Кореляції між показником задоволеності своєю роботою та об'єктивно-суб'єктивними чинниками, (Pearson's R), 2012

Чинники	Тип населеного пункту					Загалом по Україні
	Найбільше місто	Велике місто	Середнє місто	Невелике місто	Село	
Вік	-0,155*	0,036	-0,167	-0,005	0,046	-0,037
Стать	0,043	-0,143*	-0,049	0,015	-0,021	-0,030
Шлюбний статус	0,022	0,179*	0,042	0,052	0,004	0,055
Рівень освіти	0,034	0,101	0,204*	0,125	0,039	0,092**
Стан здоров'я	0,106	0,215***	-0,074	0,255***	0,134*	0,143***
Наявність роботи	0,029	-0,028	0,064	0,064	0,041	0,039
Рівень доходу	0,240***	0,291***	0,137	0,199**	0,316***	0,236***
Матеріальний рівень життя	0,207***	0,266***	0,328***	0,240***	0,293***	0,257***
Самооцінка соціального становища	0,166*	0,198**	0,174*	0,221**	0,153*	0,180***
Оцінка екології у населеному пункті	0,072	-0,138	0,103	0,138	0,200***	0,072*
Криміногенна ситуація	0,085	0,141	0,024	-0,119	0,039	0,038
Міграційні наміри	0,138*	0,089	-0,010	0,277***	0,151*	0,143***
Оцінка економічної ситуації	0,119	0,038	0,223*	0,147*	0,131*	0,126***
Задоволеність розвитком демократії	0,109	0,005	0,210*	0,072	0,105	0,095**
Оцінка ситуації, що склалася в країні	-0,113	-0,208**	-0,108	-0,157*	-0,232***	-0,161***
Локус-контроль	0,110	-0,047	0,091	0,225**	-0,066	0,060*
Настрій	-0,148	-0,253***	-0,108	-0,291***	-0,262***	-0,220***
Відчуття самотності	-0,082	-0,152*	-0,167	-0,280***	-0,310***	-0,200***

Примітка: * – значимість на рівні 0,05; ** – значимість на рівні 0,01; *** – значимість на рівні 0,001.

Підбиваючи підсумки проведеного аналізу, можна стверджувати, що: по-перше, аналіз загалом довів наявність поселенських відмінностей чинників зумовленості життєвого комфорту. По-друге, встановлено, що кожен з аспектів життєвого комфорту зумовлюється особливою конфігурацією об'єктивних і суб'єктивних чинників. З'ясовано, що такі показники життєвого комфорту, як задоволеність роботою та освітою, зумовлюються мінімальною кількістю зазначених для аналізу змінних. Очевидно, що цей факт вимагає в подальшому окремих теоретичних розробок для формування більш адекватного інструментарію дослідження. По-третє, кожен окремий аспект життєвого комфорту зумовлюється специфічною конфігурацією чинників навіть у межах окремої поселенської групи. По-четверте, встановлено, що більшість соціально-демографічних змінних, крім показника стану здоров'я, не є впливовими щодо життєвого комфорту населення України.

Таблиця 7

Кореляції між показником задоволеності рівнем своєї освіти та об'єктивно-суб'єктивними чинниками, (Pearson's R), 2012

Чинники	Тип населеного пункту					Загалом по Україні
	Найбільше місто	Велике місто	Середнє місто	Невелике місто	Село	
Вік	0,085	0,053	0,034	0,058	0,011	0,035
Стать	-0,031	-0,023	-0,003	0,043	-0,046	-0,014
Шлюбний статус	0,056	0,089	0,070	-0,035	0,016	0,035
Рівень освіти	0,367***	0,330***	0,276***	0,381***	0,287***	0,354***
Стан здоров'я	0,076	0,075	0,079	0,025	0,074	0,072**
Наявність роботи	-0,036	-0,016	-0,053	0,085	0,026	0,030
Рівень доходу	0,048	0,121*	0,314***	0,147**	0,085*	0,144***
Матеріальний рівень життя	0,049	0,154**	0,084	0,150**	0,130**	0,123***
Самооцінка соціального становища	0,052	0,153**	0,141*	0,123*	0,107*	0,117***
Оцінка екології у населеному пункті	-0,013	-0,053	0,069	0,010	0,030	-0,029
Криміногенна ситуація	0,012	-0,075	0,056	-0,037	0,023	-0,002
Міграційні наміри	0,198***	0,043	0,030	-0,015	0,067	0,072**
Оцінка економічної ситуації	-0,002	0,074	-0,001	0,040	0,086	0,042
Задоволеність розвитком демократії	0,013	0,069	0,038	-0,055	0,026	0,002
Оцінка ситуації, що склалася в країні	0,020	0,029	-0,160*	0,015	-0,041	-0,012
Локус-контроль	0,104*	0,007	-0,113	0,085	0,104*	0,058*
Настрій	-0,101	-0,145*	-0,250***	-0,061*	-0,097*	-0,119***
Відчуття самотності	-0,178**	-0,147*	-0,235***	-0,010	-0,088	-0,121***

Примітка: * – значимість на рівні 0,05; ** – значимість на рівні 0,01; *** – значимість на рівні 0,001.

І хоча в переважній більшості випадків поселенські групи відтворювали подібні конфігурації чинників, все ж існують певні особливості, коли зумовленість задоволеності певним аспектом життєвого комфорту вирізнялася вищими коефіцієнтами кореляції з певною групою чинників. Зокрема, проведений аналіз у цілому підтвердив теоретичні тези класиків соціології щодо впливовості зумовлених процесом урбанізації соціально-психологічних чинників на життєвий комфорт мешканців великих міст: у поселенських групах найбільших і великих міст України зафіксовано високі коефіцієнти кореляції показників життєвого комфорту та соціально-психологічних змінних – локус-контролю, настрою та відчуття самотності. Крім цього, високий рівень кореляції задоволеності життям у населеному пункті та позитивною оцінкою екологічної ситуації в мегаполісах доводить тезу про актуальність екологічних проблем, викликаних процесом урбанізації.

У великих і середніх містах більшість аспектів життєвого комфорту детермінуються подібними конфігураціями чинників, однак тут зафіксовано найвищі коефіцієнти кореляцій життєвого комфорту з показником самооцінки соціального становища та матеріального рівня життя, що свідчить про поширення у цих містах цінностей індивідуалізму та масового споживання, які стали основними мотивами психологічної зручності. Очевидно, що у великих і середніх містах для життєвого комфорту важливими умовами залишаються соціальні відносини, втілені у привабливі обставини для поліпшення соціального становища.

Хоча такі мікрорівневі чинники, як матеріальний рівень життя та дохід, були впливовими у більшості поселенських групах, все ж найвищі коефіцієнти зафіксовано серед мешканців сіл і невеликих міст. До того ж найменші населені пункти вирізняються високими кореляціями показників життєвого комфорту з макрорівневими інституціональними чинниками – оцінкою розвитку демократії, оцінкою економічної ситуації та оцінкою ситуації, що склалася в країні. На перший погляд дуже дивним виглядає той факт, що макрорівневі інституціональні чинники в країні стали вагомими обставинами набуття життєвого комфорту серед мешканців малих міст і сіл. Однак, зважаючи на високий рівень беззахисності та безправності мешканців найменших населених пунктів, загальне соціально-економічне та соціально-психологічне тло їхньої життєдіяльності загострює увагу на загальних екзистенціальних проблемах буття. Це підтверджується також вагомим впливом на життєвий комфорт жителів сіл і малих міст соціально-психологічних чинників настрою та відчуття самотності.

1. *Сохань Л.* Життєвий комфорт як індивідуальний проект особистості / Л. Сохань // Українське суспільство 1992–2008. Соціологічний моніторинг / за ред. д. е. н. В. Ворони, д. соціол. н. М. Шульги. – К. : Інститут соціології НАН України, 2008. – С. 274–286.
2. *Сохань Л.* Стиль приватного життя особистості: цивілізаційний вимір / Л. Сохань // Стилі життя: панорама змін / за ред. М. О. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2008. – С. 221–273.
3. *Сохань Л. В.* Жизненный комфорт как творческий проект личности: духовное измерение / Л. В. Сохань // Личность. Культура. Общество. – 2009. – Т. 11. – Вып. 4 (51–52). – С. 156–167.
4. *Бурова О.* Життєвий комфорт: структура, чинники та механізм формування / О. Бурова // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2012. – № 1. – С. 99–114.
5. *Андреєнкова Н. В.* Сравнительный анализ удовлетворенности жизнью и определяющих ее факторов / Н. В. Андреєнкова // Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены. – 2010. – № 5 (99). – С. 189–216.

6. *Князева Е. В.* Удовлетворенность жизнью как социальный феномен / Е. В. Князева // Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2011. – № 941. – С. 160–165.
7. *Тьоніс Ф.* Спільнота та суспільство: основні поняття чистої соціології / Ф. Тьоніс. – К. : Дух і літера, 2005. – 262 с.
8. *Веблен Т.* Теорія праздного класу / Т. Веблен ; пер. с англ., вступ. ст. С. Г. Сорокиной ; общ. ред. В. В. Мотылева. – М. : Прогресс, 1984. – 367 с.
9. *Зиммель Г.* Большие города и духовная жизнь / Г. Зиммель // Логос. – 2002. – № 3 (34). – С. 1–12.
10. *Wirth L.* Urbanism as a Way of Life / Louis Wirth // The American Journal of Sociology. – 1938. – Vol. 44, № 1. – P. 1–24.
11. *Матусевич В.* Ціннісні орієнтації громадян України у соціально-територіальному вимірі / В. Матусевич // Українське суспільство 1994–2004. Моніторинг соціальних змін / за ред. д. е. н. В. Ворони, д. соціол. н. М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2004. – С. 327–335.
12. *Резнік В.* Структура сімейного споживання в Україні: стан та динаміка / В. Резнік // Українське суспільство 1994–2004. Моніторинг соціальних змін / За ред. д. е. н. В. Ворони, д. соціол. н. М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2004. – С. 185–196.
13. *Чепурко Г.* Зайнятість населення: поселенський аспект / Г. Чепурко // Українське суспільство 1992–2006 : соціологічний моніторинг / за ред. д. е. н. В. Ворони, д. соціол. н. М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2006. – С. 37–46.
14. *Суїменко Є.* Якість трудового життя громадян України / Є. Суїменко // Українське суспільство 1992–2009. Динаміка соціальних змін / за ред. д. е. н. В. Ворони, д. соціол. н. М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2009. – С. 41–47.
15. *Ходорівська Н.* Соціально-психологічна характеристика поселенських спільнот / Н. Ходорівська // Соціальні виміри поселенської структури (досвід соціальної паспортизації) / відп. ред. Ю. Саєнко, О. Г. Рогожин. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2011. – С. 82–119.
16. *Лисенко О.* Динаміка освітнього та професійно-кваліфікаційного рівня населення / О. Лисенко // Соціальні виміри поселенської структури (досвід соціальної паспортизації) / відп. ред. Ю. Саєнко, О. Г. Рогожин. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2011. – С. 147–155.
17. *Іваненко О.* Чи виживе українське село? / О. Іваненко // Українське суспільство 1992–2009. Динаміка соціальних змін / за ред. д. е. н. В. Ворони, д. соціол. н. М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2009. – С. 136–142.
18. *Головаха Є.* Інтегральний індекс соціального самопочуття населення України у 1995–2004 рр. / Є. Головаха, Н. Паніна // Українське суспільство 1994–2004. Моніторинг соціальних змін / за ред. д. е. н. В. Ворони, д. соціол. н. М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2004. – С. 378–302.

19. Загороднюк Т. Соціальне самопочуття населення України до і під час економічної кризи / Т. Загороднюк // Українське суспільство 1992–2009. Динаміка соціальних змін / за ред. д. е. н. В. Ворони, д. соціол. н. М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2009. – С. 92–98.
20. Оксамитна С. Диференціація населення за відчуттям нестачі соціальних ресурсів і можливостей / С. Оксамитна, С. Стукало // Українське суспільство 1992–2009. Динаміка соціальних змін / за ред. д. е. н. В. Ворони, д. соціол. н. М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2009. – С. 67–77.
21. Ходорівська Н. Соціальні контури ситуацій в поселеннях / Н. Ходорівська // Українське суспільство 1992–2006 : соціологічний моніторинг / за ред. д. е. н. В. Ворони, д. соціол. н. М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2006. – С. 62–73.
22. Скокова Л. Структура і динаміка культурно-дозвіллевих практик населення України / Л. Скокова // Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг : у 2 т. Т. 1. Аналітичні матеріали / за ред. д. е. н. В. Ворони, д. соціол. н. М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2011. – С. 458–470.

Транслітерований список джерел

1. Sohan' L. Zhyttjevyj komfort jak indyvidual'nyj proekt osobystosti / L. Sohan' // Ukrai'ns'ke suspil'stvo 19922008. Sociologichnyj monitoryng / za red. d.e.n. V. Vorony, d.sociol.n. M. Shul'gy. K. : Instytut sociologii' NAN Ukrai'ny, 2008. S. 274–286. [in Ukrainian]
2. Sohan' L. Styl' pryvatnogo zhyttja osobystosti: cyvilizacijnyj vymir / L. Sohan' // Styli zhyttja: panorama zmin / za red. M.O.Shul'gy. – K. : Instytut sociologii' NAN Ukrai'ny, 2008. – С. 221–273. [in Ukrainian]
3. Sohan' L.V. Zhiznennyj komfort kak tvorcheskij proekt lichnosti: duhovnoe izmerenie / L.V. Sohan' // Lichnost'. Kul'tura. Obwestvo. – 2009. – Т. 11. – Вып. 4 (51–52). – S. 156–167. [in Russian]
4. Burova O. Zhyttjevyj komfort: struktura, chynnyky ta mehanizm formuvannja / O. Burova // Sociologija: teorija, metody, marketyng. – 2012. – № 1. – S. 99–114. [in Ukrainian]
5. Andreenkova N. V. Srvavnitel'nyj analiz udovletvorennosti zhizn'ju i opredel'ajuwih ee faktorov / N. V. Andreenkova // Monitoring obwestvennogo mnenija: jekonomicheskie i social'nye peremeny. – 2010. – № 5 (99). – S. 189–216. [in Russian]
6. Knjazeva E. V. Udovletvorennost' zhizn'ju kak social'nyj fenomen / E. V. Knjazeva // Visnik Harkivs'kogo nac. un-tu im. V.N. Karazina. – 2011. – № 941. – S. 160–165. [in Russian]
7. Tönnies F. Spil'nota ta suspil'stvo: osnovni ponjattja chystoi' sociologii' / F. T'onis. – K. : Duh i litera, 2005. – 262 s. [in Ukrainian]
8. Veblen T. Teorija prazdnogo klassa / T. Veblen ; per. s angl., vstup. st. S.G.Sorokinoj ; obw. red. V.V. Motyleva. – M. : Progress, 1984. – 367 s. [in Russian]
9. Simmel G. Bol'shie goroda i duhovnaja zhizn' / G. Zimmel' // Logos. – 2002. – № 3 (34). – S. 1–12. [in Russian]

10. Wirth L. Urbanism as a Way of Life / Louis Wirth // *The American Journal of Sociology*. – 1938. – Vol. 44, № 1. – P. 1–24. [in English]
11. Matusievych V. Cinnisni orijentacii' gromadjan Ukrai'ny u social'no-terytorial'nomu vymiri / V. Matusievych // *Ukrai'ns'ke suspil'stvo 1994–2004. Monitoryng social'nyh zmin / za red. d.e.n. V.Vorony, d.sociol.n. M.Shul'gy*. – K. : Instytut sociologii' NAN Ukrai'ny, 2004. – S. 327–335. [in Ukrainian]
12. Reznik V. Struktura simejnogo spozhyvannja v Ukrai'ni: stan ta dynamika / V. Reznik // *Ukrai'ns'ke suspil'stvo 1994–2004. Monitoryng social'nyh zmin / Za red. d.e.n. V.Vorony, d.sociol.n. M.Shul'gy*. – K. : Instytut sociologii' NAN Ukrai'ny, 2004. – S. 185–196. [in Ukrainian]
13. Chepurko G. Zajnjatist' naselennja: poselens'kyj aspekt / G. Chepurko // *Ukrai'ns'ke suspil'stvo 1992–2006 : sociologichnyj monitoryng / za red. d.e.n. V.Vorony, d.sociol.n. M.Shul'gy*. – K. : Instytut sociologii' NAN Ukrai'ny, 2006. – C. 37–46. [in Ukrainian]
14. Sui'menko Je. Jakist' trudovogo zhyttja gromadjan Ukrai'ny / Je. Sui'menko // *Ukrai'ns'ke suspil'stvo 1992–2009. Dynamika social'nyh zmin / za red. d.e.n. V.Vorony, d.sociol.n. M.Shul'gy*. – K. : Instytut sociologii' NAN Ukrai'ny, 2009. – S. 41–47. [in Ukrainian]
15. Hodorivs'ka N. Social'no-psyhologichna harakterystyka poselens'kyh spil'not / N. Hodorivs'ka // *Social'ni vymiry poselens'koi' struktury (dosvid social'noi' pasportyzacii') / vidp. red. Ju.Sajenko, O.G.Rogozhyn*. – K. : Instytut sociologii' NAN Ukrai'ny, 2011. – S. 82–119. [in Ukrainian]
16. Lysenko O. Dynamika osvith'ogo ta profesijno-kvalifikacijnogo rivnja naselennja / O. Lysenko // *Social'ni vymiry poselens'koi' struktury (dosvid social'noi' pasportyzacii') / vidp. red. Ju.Sajenko, O.G.Rogozhyn*. – K. : Instytut sociologii' NAN Ukrai'ny, 2011. – S. 147–155. [in Ukrainian]
17. Ivanenko O. Chy vyzhyve ukrai'ns'ke selo? / O. Ivanenko // *Ukrai'ns'ke suspil'stvo 1992–2009. Dynamika social'nyh zmin / za red. d.e.n. V.Vorony, d.sociol.n. M.Shul'gy*. – K. : Instytut sociologii' NAN Ukrai'ny, 2009. – S. 136–142. [in Ukrainian]
18. Golovaha Je. Integral'nyj indeks social'nogo samopochuttja naselennja Ukrai'ny u 1995–2004 rr. / Je. Golovaha, N. Panina // *Ukrai'ns'ke suspil'stvo 1994–2004. Monitoryng social'nyh zmin / za red. d.e.n. V.Vorony, d.sociol.n. M.Shul'gy*. – K. : Instytut sociologii' NAN Ukrai'ny, 2004. – S. 378–302. [in Ukrainian]
19. Zagorodnjuk T. Social'ne samopochuttja naselennja Ukrai'ny do i pid chas ekonomichnoi' kryzy / T. Zagorodnjuk // *Ukrai'ns'ke suspil'stvo 1992–2009. Dynamika social'nyh zmin / za red. d.e.n. V.Vorony, d.sociol.n. M.Shul'gy*. – K. : Instytut sociologii' NAN Ukrai'ny, 2009. – S. 92–98. [in Ukrainian]
20. Oksamytna S. Dyferenciacija naselennja za vidchuttjam nestachi social'nyh resursiv i mozhlyvostej / S. Oksamytna, S. Stukalo // *Ukrai'ns'ke suspil'stvo 1992–2009. Dynamika social'nyh zmin / za red. d.e.n. V.Vorony, d.sociol.n. M.Shul'gy*. – K. : Instytut sociologii' NAN Ukrai'ny, 2009. – S. 67–77. [in Ukrainian]
21. Hodorivs'ka N. Social'ni kontury sytuacij v poselejjah / N. Hodorivs'ka // *Ukrai'ns'ke suspil'stvo 1992–2006 : sociologichnyj monitoryng / za red. d.e.n. V.Vorony, d.sociol.n. M.Shul'gy*. – K. : Instytut sociologii' NAN Ukrai'ny, 2006. – S. 62–73. [in Ukrainian]

22. Skokova L. Struktura i dynamika kul'turno-dozvilljevyh praktyk naselennja Ukrai'ny / L. Skokova // Ukrai'ns'ke suspil'stvo. Dvadcjat' rokiv nezalezhnosti. Sociologichnyj monitoryng : u 2 t. T. 1. Analitychni materialy / za red. d.e.n. V.Vorony, d.sociol.n. M.Shul'gy. – K. : Instytut sociologii' NAN Ukrai'ny, 2011. – S. 458470. [in Ukrainian]

Отримано 03.07.12

О. И. Бурова

ПОСЕЛЕНЧЕСКАЯ ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ ФАКТОРОВ ЖИЗНЕННОГО КОМФОРТА В УКРАИНЕ

В статье анализируется поселенческая дифференциация факторов жизненного комфорта в Украине. Выявлено, что каждый из аспектов жизненного комфорта обусловлено особой конфигурацией факторов в рамках отдельной поселенческой группы. Анализ показал, что в городах жизненный комфорт зависит от решения экологических и социально-психологических проблем, обусловленных процессами урбанизации. В крупных и средних городах для жизненного комфорта необходимыми условиями являются социальные отношения, воплощенные в привлекательные обстоятельства для роста социального положения. Среди жителей малых городов и сел весомыми обстоятельствами приобретения жизненного комфорта стали как доход и материальное положение, так и удовлетворенность развитием демократии и оценка социально-экономической ситуации.

Ключевые слова: жизненный комфорт, факторы жизненного комфорта, поселенческая дифференциация.

О. I. Burova

SETTLEMENT DIFFERENTIATION OF VITAL COMFORT FACTORS IN UKRAINE

The article analyzes settlement differentiation of vital comfort factors in Ukraine. Found that every aspect of vital comfort is due to special configuration factors in settling a separate group. The analysis found that in major cities vital comfort depends on the ecological and socio-psychological problems that are caused by processes of urbanization. In large and medium-sized cities for vital comfort necessary conditions are social relations embodied in favorable conditions for the growth of social status. Among the residents of small towns and villages significant conditions of vital comfort acquisition are as income and financial status, and satisfaction with democracy and evaluation of socio-economic situation.

Key words: vital comfort, vital comfort factors, settlement differentiation.